

Làm sao phân biệt để viết “dòng” và “giòng”?

GS TRẦN HUY BÍCH

Chúng ta cùng biết các nhà văn trong Tự Lực Văn Đoàn viết “ giòng sông, giòng nước ”:

Nhất Linh: Giòng Sông Thanh Thủy

Tú Mỡ: Giòng Nước Ngượng

Thạch Lam: Theo Giòng

Các nhà văn, trí thức lớp sau viết “ dòng sông, dòng nước ”:

Doãn Quốc Sỹ: Dòng Sông Định Mệnh (1959)

Nhật Tiến: Tặng Phẩm Của Dòng Sông (1972)

Đặng Phương Nguyễn Ngọc Huy: Dòng Nước Sông Hồng (viết 1945, in vào thi tập

1985)Ngô Thế Vinh: Mekong, Dòng Sông Nghẽn Mạch (2007)

Vậy chúng ta nên theo các nhà văn lớp trước hay lớp sau ?

1) Trước hết, ba cuốn tự điển Việt ngữ có thẩm quyền nhất của Việt Nam cho tới hiện nay: Việt Nam Tự Điển của Hội Khai Trí Tiến Đức (trang 155), Tự Điển Việt Nam của Lê Văn Đức & Lê Ngọc Trụ (quyển Thượng, trang 376), Đại Nam Quốc Âm Tự Vị của Huỳnh Tịnh Của (quyển I, trang 243) cùng viết là “dòng”. Cuốn Việt Ngữ Chánh Tả Tự Vị do nhà ngữ học Lê Ngọc Trụ biên soạn cũng viết “dòng” (trang 141).

2) Các tự điển do những học giả có uy tín khác biên soạn như Vietnamese-English Dictionary của giáo sư Nguyễn Đình Hòa cũng viết “dòng” (trang 126). Giúp đọc Nôm và Hán Việt của linh mục Trần Văn Kiệm (trang 388) cũng viết như thế. Hầu hết tự điển Việt ngữ xuất bản ở trong nước hiện nay và tự điển chữ Nôm (ở trong nước cũng như ở hải ngoại) cùng viết “dòng”:

Tự điển chữ Nôm trích dẫn (Westminster, CA, 2009): Trang 299.

Tự điển chữ Nôm dẫn giải (Hà Nội, 2012): Trang 452.

3) Các nhà biên soạn từ điển có lý do để viết “dòng” (với D). Trong chữ Nôm, chữ ấy được viết như sau:

Phía trước là bộ Thủy 氵 (nước) để cho biết có liên quan đến nước.

Phía sau là chữ Dụng 用 (dùng) để chỉ cách phát âm.

Vậy đó là một chữ “có liên quan đến nước” và phát âm giống chữ “dụng” (trong chữ Nôm đọc là “dùng”). Vì phát âm giống “dụng” và “dùng”, chúng ta cùng thấy âm “dòng” gần và tự nhiên hơn. Khi phát âm là “dòng” thì viết với D là đúng.

Vì lẽ đó, những ai năng tra cứu từ điển hoặc biết qua chữ Nôm (các giáo sư Doãn Quốc Sỹ, Trần Trọng San... và những người tốt nghiệp Văn khoa sau các ông) có khuynh hướng viết là “dòng”.

Giáo sư/nhà văn Doãn Quốc Sỹ là con rể nhà thơ Tú Mỡ. Là một giáo sư Quốc văn, dạy về Tự Lực Văn Đoàn, ông biết rất rõ nhạc phụ đã viết Giòng Nước Ngược (cũng như Nhất Linh, Thạch Lam đã viết Giòng Sông Thanh Thủy, Theo Giòng) nhưng ông không theo. Trong cương vị một nhà giáo, ông viết Dòng Sông Định Mệnh, vì nghĩ rằng như thế đúng hơn. Nhà văn Nhật Tiến có giao tình thân với văn hào Nhất Linh. Ông là người đọc lời vĩnh biệt khi hạ huyệt trong tang lễ Nhất Linh ở Sài Gòn ngày 13-7-1963. Tuy biết rất rõ Nhất Linh đặt tên cho tác phẩm cuối đời của mình là Giòng Sông Thanh Thủy, năm 1972 Nhật Tiến vẫn đặt tên cho một tập truyện của ông là Tặng Phẩm của Dòng Sông.

Trong Việt Nam thi văn hợp tuyển, khi cho in các tác phẩm văn học, giáo sư Dương Quảng Hàm cũng viết “dòng”:

- Sông Lục đầu sáu khúc nước chảy xuôi một dòng (Ca dao)
- Bình bạc vỡ tuôn đầy dòng nước (bản dịch Tỳ bà hành)

Khi phiên âm Truyện Kiều, các học giả Bùi Kỳ, Trần Trọng Kim, Đào Duy Anh cũng đều viết “dòng”:

- Nao nao dòng nước uốn quanh (câu 55)
- Đem mình gieo xuống giữa dòng trường giang (câu 2636)

Các học giả của miền Nam trước 1975 như giáo sư Trần Trọng San trong cuốn Văn Học Trung Quốc Đời Chu Tần, cũng luôn luôn viết: “ngược dòng, xuôi dòng, dòng dôi...”.

4) Tại sao các nhà văn trong Tự Lực Văn Đoàn viết “giòng”?

Khi các nhà văn trong Tự Lực Văn Đoàn viết Giòng Nước Ngược và Theo Giòng, tuy Tự Điển Việt Nam của Lê Văn Đức và Lê Ngọc Trụ; cùng Việt Ngữ Chánh Tả Tự Vị của Lê Ngọc Trụ chưa ra đời, nhưng hai bộ tự điển của Huỳnh Tịnh Của và Hội Khai Trí Tiến Đức đã xuất hiện (1895 và 1931). Rất có thể các vị không lưu tâm đúng mức đến bộ tự điển của Huỳnh Tịnh Của (xuất bản ở trong Nam), nhưng nhiều phần vì các vị có thành kiến với Hội Khai Trí Tiến Đức. Báo Phong Hóa đã đăng rất nhiều thơ văn giễu cợt, châm biếm Hội này. Trong khung cảnh ấy, việc theo những đề nghị về phương diện chính tả do tự điển Khai Trí Tiến Đức đưa ra là điều khó xảy ra.

5) Tự Lực Văn Đoàn cũng có những sai lầm khác về phương diện chính tả.

Khi xuất bản lần đầu năm 1936, tập truyện ngắn của Khải Hưng mà nay chúng ta gọi là “Đọc Đường Gió Bụi” được in với nhan đề Giọc Đường Gió Bụi. Thời nay chúng ta cũng biết rằng viết như thế là sai. Câu đầu bài “Chí Làm Trai” của Nguyễn Công Trứ vẫn được phiên âm là: Vòng trời đất đọc ngang, ngang đọc.

Tự Lực Văn Đoàn có những đóng góp rất quý giá về phương diện văn học và xã hội. Về văn học, đóng góp của Tự Lực Văn Đoàn cho nền văn xuôi Việt Nam (và cho cả Thơ Mới) rất đáng kể. Nhưng cách viết chữ quốc ngữ ở thời Tự Lực Văn Đoàn chưa hoàn hảo về phương diện chính tả. Đọc lại báo Phong Hóa, chúng ta thấy lỗi chính tả khá nhiều. Vì những lẽ ấy, tuy vẫn nên viết tên các tác phẩm của Nhất Linh, Tú Mỡ, Thạch Lam là Giòng Sông Thanh Thủy, Giòng Nước Ngược, Theo Giòng (đó là những

danh từ riêng, tên các tác phẩm đã có địa vị trong văn học sử), chúng ta vẫn nên viết “dòng” (dòng nước, dòng dõi, dòng tu ...) trong những trường hợp khác.